

КОНЦЕПТУАЛЬНА ВІЗІЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПОТЕНЦІАЛИ В ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Сирінський Р. А.

кандидат філософських наук, доцент

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Військова операція США та Ізраїлю проти Ірану підтвердила тези українського журналіста і письменника Віталія Портнікова про те, що сучасний світ перестав бути сукупністю локальних конфліктів, а натомість формується цілісна «вісь дестабілізації», у межах якої агресія Російської Федерації проти України та активність Ірану і його проксі-сил (Хезболла, Хамас, хусити) проти Ізраїлю та інтересів США (й інших країн Заходу) постають як фронти однієї глобальної війни. У цій логіці відновлення України неможливе без врахування геополітичного трикутника «Захід (за формального, чи неформального лідерства США) – Україна – Ізраїль», де Україна та Ізраїль функціонують як лабораторії виживання демократичного світу, а також як полігони для відпрацювання стратегій протидії авторитарним режимам, що системно використовують терористичні методи і гібридні інструменти впливу. Відтак концепт повоєнного відновлення неминуче має поєднувати безпековий, інституційний та культурно-символічний виміри. А результати парламентських виборів в Угорщині, на яких правопопулістські сили програли «з тріском», демонструє здатність країн, належних до західної цивілізації, повертатися до «нормальності» навіть після дуже тривалого правління таких політиків як Віктор Орбан, що серйозно підвищує шанси на встановлення в майбутньому конструктивних відносин і активної співпраці між Україною та ЄС з одного боку та США й Ізраїлем – з іншого.

У цьому контексті шляхи та засоби забезпечення національної безпеки доцільно осмислювати крізь призму доктрини, що поєднує класичну оборону з інтеграцією в світову систему технологічного стримування. Національна безпека України у 2026 році – це не лише захищені кордони та спроможні Збройні сили, а й системна участь у мережах обміну розвідданими, технологіями спостереження й протидії противнику, а також у координації санкційних і логістичних режимів. Асиметричні загрози, зокрема масоване застосування БПЛА, ілюструють структурну спорідненість викликів: використання Тегераном проксі-сил (Хамас, Хезболла) для виснаження Тель-Авіва нагадує тактику Москви щодо Києва,

застосовувану до повномасштабного вторгнення (і не лише з 2014 року, який в цьому плані був знаковий лише тим, що російська агентура відкрито взяла в руки зброю і почала стріляти в українських активістів, яскравим прикладом чого стали події в Одесі 2 травня); іранські технології (зокрема безпілотні літальні апарати типу «Shahed») роблять безпеку не лише України та Ізраїлю, а й ще ряду країн Європи та Близького Сходу залежною від здатності США та союзників перекидати логістичні ланцюги фанатичних прибічників ісламського фундаменталізму та расизму. У цих умовах створення українського військово-промислового комплексу як інноваційного хабу стає структурним елементом відновлення: модель «держави-фортеці» передбачає, що цивільні об'єкти (енергетична інфраструктура, транспортно-логістичні вузли, комунальні системи) з самого початку мають проектуватися за стандартами подвійного призначення, тобто інженерні рішення інтегрують довготривалу обороноздатність і швидке відновлення після атак. Не менш важливим компонентом є кібербезпека та когнітивна стійкість: синхронні дезінформаційні кампанії, що запускаються з Москви та Тегерана для розколу західної єдності й деморалізації українського та ізраїльського суспільств, вимагають комплексних відповідей – від розвитку інфраструктури кіберзахисту до освітніх практик медіаграмотності й формування стійких етичних та ідентичнісних орієнтирів.

Вектори відновлення освіти і науки в цій рамці можна окреслити як рух від моделі «Start-up Nation» до моделі «Resilient Nation». Освіта й наука мають стати не лише інструментами економічного зростання, а й драйверами інновацій, що забезпечують довгострокову безпеку та соціальну стійкість. Запозичуючи досвід Ізраїлю, але адаптуючи його до українських масштабів і демографічної специфіки, варто посилювати компонент «мілітарі-тех» як фундамент сучасної науки: освітня система повинна орієнтуватися на підготовку фахівців у галузях радіоелектронної боротьби, штучного інтелекту, робототехніки, тактичної медицини, а наукові інститути – перетворюватися на R&D-центри для сил безпеки й оборони з активним залученням американських, європейських і навіть, можливо, ізраїльських та арабських інвестицій. Трансформація людського капіталу в умовах масштабної вимушеної міграції передбачає створення гнучких освітніх траєкторій: запровадження мікрокваліфікацій, модульних програм, цифрових університетів для тих, хто перебуває в зоні бойових дій, на деокупованих територіях чи за кордоном. Інтернаціоналізація досліджень, зокрема через спільні грантові програми формату «Україна – ЄС – США – Ізраїль» у сферах високих технологій, оборонних інновацій та гуманітарних досліджень, покликана не лише відновити матеріальну інфраструктуру науки, а й запобігти «відтоку мізків», інтегруючи українських дослідників у глобальні академічні мережі без втрати ними зв'язку зі своєю країною.

Соціальні та політичні виміри відновлення можна описати як спробу укласти новий суспільний договір у часи глобальних потрясінь, які, можливо, лише почалися 24 лютого 2022 року. Відбудова України – це насамперед відновлення довіри до інституцій, горизонтальної солідарності та соціальних зв'язків, вражених війною, корупційними практиками й тривалими кризами. Політика пам'яті й ідентичності має виходити за межі виключно героїзації минулого: виклик полягає у формуванні такої візії майбутнього, що поєднувала б вшанування жертви та героїзму з пропозицією конкурентної моделі розвитку, здатної утримувати громадян у політичному та культурному просторі України. Протистояння з РФ та Іраном демонструє, що ідеологічна й ціннісна стійкість народу виявляється не менш важливою, ніж кількість ракет, протиракет та іншої зброї: саме звідси постає необхідність посилювати роль критичної освіти, незалежних медіа, культурних інститутів. Демократична сталість у воєнних умовах означає впровадження європейських стандартів верховенства права, прав людини й прозорості управління за одночасного збереження функціональної керованості держави (війна завжди накладала обмеження навіть на фундаментальні демократичні права, наприклад на право на свободу слова). Політична система має еволюціонувати від надмірної централізації до потужного місцевого самоврядування, у якому механізми партисипативного відновлення забезпечують включення громад у прийняття рішень щодо реконструкції інфраструктури, використання ресурсів, пріоритетів розвитку. Окремого виміру набуває ветеранська політика: соціальна інтеграція мільйонів осіб із бойовим досвідом повинна розглядатися не як «тягар для бюджету», а як потужний ресурс для створення нових безпекових, освітніх та бізнес-структур, у яких ветеранський досвід трансформується у компетенції лідерства, управління ризиками, командної роботи.

Творчий потенціал мистецтва в цій перспективі виходить далеко за межі традиційного уявлення про «сферу культури». Мистецтво в умовах відновлення постає як інструмент реабілітації, адвокації та міжнародної комунікації. Як «м'яка сила» українські культурні проекти за кордоном – театральні постановки (особливо такі сучасні прочитання української історії як «Ти [Романтика]» та «Ребелія» від проєкту МУР), музичні ініціативи, візуальне мистецтво, кіноесеї – покликані артикулювати для глобальної аудиторії зв'язок між війною в Україні та дестабілізацією на Близькому Сході, пояснювати спільність глобальних загроз, демонструвати підірив авторитаритарними країнами міжнародного права та безпекових режимів. Мова емоцій, образів і наративів, яку використовує мистецтво, часто ефективніше «дістається» до виборців у США чи ЄС, ніж суха статистика й дипломатичні заяви, отже, культурна дипломатія стає важливою складовою безпекової стратегії (і стосується це не лише так званого «високого» академічного мистецтва, а й участі українських артистів, в тому числі

самодіяльних, у популярних серед широкої глядацької маси медіа-проектів на кшталт телевізійних талант-шоу, нарізки з яких потім широко розходяться соціальними мережами).

На внутрішньому рівні арт-терапія та гуманістично орієнтована урбаністика мають пропонувати практики лікування посттравматичного стресового розладу у дітей та дорослих. Проекти з відновлення міст мають залучати художників, архітекторів, психологів і місцеві спільноти для створення «просторів зцілення» (вони можуть створюватися на базі бомбосховищ та «Пунктів Незламності» і бути готовими повернутися до виконання попередніх функцій), де дизайн, публічне мистецтво й функціональність простору сприяють психологічному розвантаженню, відчуттю безпеки й належності. Цифрова культура відкриває нові можливості для збору коштів на відновлення, міжнародної солідарності та водночас фіксації воєнних злочинів у форматі цифрового мистецтва, що поєднує документальність та символічний вимір.

Глобальна конфігурація, у межах якої реалізуватиметься план відбудови України, задаватиметься передусім позиціями США і Європи, а також характером їхньої взаємодії з іншими партнерами. Йде «війна на виснаження», в якій США можуть бути поставлені в ще жорсткіші умови вимушеного балансування між підтримкою України та забезпеченням оборони Ізраїлю в боротьбі з Іраном і широким колом його проксі. Для України це означає необхідність поступово переходити від статусу виключно отримувача допомоги до статусу стратегічного партнера, який здатен «виробляти безпеку» – постачати у спільний арсенал досвід, технології, підготовлені кадри й регіональну стабільність (результати візитів Володимира Зеленського в країни Близького Сходу після початку операції Ізраїлю та США проти Ірану показують здатність України стати таким партнером). Не менш важливим є енергетичний фронт: спроби Ірану заблокувати судноплавство в Ормузькій протоці (а раніше – в Червоному морі через діяльність хуситів) є структурно подібними до блокади Чорного моря Росією. Відтак відновлення українських портів, логістичних шляхів і аграрного експорту безпосередньо пов'язане з глобальною продовольчою безпекою (не менш важливою за енергетичну) та стабільністю ринків. У цій рамці відбудова України має розглядатися як невід'ємна складова ширшої стратегії демократичного світу, спрямованої на стримування авторитарних коаліцій.

Таким чином, відновлення України не може бути мислене як просте повернення до стану 2021 року. Йдеться про створення якісно нової держави, здатної функціонувати в режимі постійних загроз, подібно до Ізраїлю, але в масштабах найбільшої за територією країни Європи. Потенціал розвитку полягає в синергії військових технологій, креативних індустрій та безпрецедентного соціального гарту, набутих у ході війни. Завдання полягає не в тому, щоб збудувати лише фізичні захисні стіни, а в

тому, щоб сформувати нову логіку існування вільного світу на кордоні з хаосом – логіку, в якій безпека, освіта, культура й демократія утворюють цілісний каркас стійкої й водночас відкритої для світу України.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-60>

ОСВІТНІ СКЛАДОВІ СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ І РОЗВИТКУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Соколовська Ю. В.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національна академія Національної гвардії України
м. Харків, Україна*

Актуальність дослідження визначається реаліями ведення бойових дій в сучасній Україні, які гранично загострили проблему якості військових кадрів, стратегії формування кадрового потенціалу силових структур країни, зокрема, НГУ.

Метою дослідження є визначення та аналіз основних проблемних зон освітньо-виховного процесу НА НГУ, що постають як складові стратегії збереження і розвитку кадрового потенціалу НГУ.

Результати дослідження. Сьогодення висуває проблему якості військових кадрів, в першу чергу керівного складу, як найбільш актуальну. Не вистачає офіцерів тактичного рівня; не вистачає військових керівників, які б володіли не просто формальною владою, а були б дійсними військовими лідерами; не вистачає військових керівників «нової генерації», здатних не тільки на словах, а й і в управлінських практиках реалізовувати вимоги людиноцентричності. Це – проблеми, зокрема, підготовки військових кадрів.

НА НГУ – заклад вищої освіти зі специфічними умовами навчання, який відповідає за якість підготовки офіцерів тактичного та оперативного рівнів для НГУ. Якість підготовки здобувачів вищої військової освіти у НА НГУ – це сукупність певного кола завдань/проблем (організаційних, освітньо-виховних, правових, морально-етичних тощо).

Проблемою є вступні кампанії у НА НГУ.

Об'єктивно за умов воєнного стану в Україні вступні кампанії стикаються із значними проблемами через брак абітурієнтів. У НА НГУ такі проблеми вирішувались за рахунок профорієнтаційних заходів та необхідної кількості абітурієнтів, що прибували з військ. При цьому